श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्री रङ्गनाथदिव्यमणिपादुकाभ्यां नमः

श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
श्रीरङ्गनाथपादुकासहस्रे

॥ सञ्चारपद्धतिः एकादशी ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्री रङ्गनाथदिव्यमणिपादुकाभ्यां नमः

॥ सञ्चारपद्धतिः एकादशी ॥

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि ॥

अग्रतस्ते गमिष्यामि मृद्नन्ती कुशकण्टकान्।
इति सीताऽपि यद्वृत्तिम् इयेष प्रणमामि ताम् ॥ **11.1** ॥

शरदः शतमम्ब ! पादुके ! स्यां
समयाहूतपितामहस्तुतानि।
मणिमण्टपिकासु रङ्गभर्तुः
त्वदधीनानि गतागतानि पश्यन् ॥ **11.2** ॥

त्वदधीनपरिक्रमो मुकुन्दः
तदधीनस्तव पादुके ! विहारः।
इतरेतरपारतन्त्र्यमित्थं
युवयोः सिद्धमनन्यतन्त्रभूम्नोः ॥ **11.3** ॥

रजसा तमसा च दुष्टसत्त्वे
गहने चेतसि मामके मुकुन्दः।
उचितं मृगयाविहारमिच्छन्
भवतीमादृत पादुके ! पदाभ्याम् ॥ **11.4** ॥

क्षमया जगतामपि त्रयाणाम्
अवने देवि ! पदावनि ! त्वयैव।

अभिगम्यतमोऽपि संश्रितानाम्
    अभिगन्ता भवति स्वयं मुकुन्दः ॥ **11.5** ॥

शिरसा भवतीं दधाति कश्चित्
    विधृतः कोऽपि पदस्पृशा भवत्या।
उभयोर्मधुवैरिपादरक्षे !
    त्वदधीनां गतिमामनन्ति सन्तः ॥ **11.6** ॥

स्पृशतः शिरसा पदेन च त्वां
    गतिमुद्दिश्य मुकुन्दपादुके ! द्वौ।
अवरोहति पश्चिमः पदात्स्वात्
    अधिरोहत्यनघस्तदेव पूर्वः ॥ **11.7** ॥

समयेष्वपदिश्य जैत्रयात्रां
    विविधान्तःपुरवागुराव्यतीतः।
नियतं मणिपादुके ! भवत्या
    रमते वर्त्मनि रङ्गसार्वभौमः ॥ **11.8** ॥

निजसंहननप्रसक्तलास्यं
    चरति त्वामधिरुह्य रङ्गनाथः।
पदरक्षिणि ! पावनत्वमास्तां
    रसिकास्वादमतः परं न विद्मः ॥ **11.9** ॥

पदयोरनयोः परस्य पुंसः
    त्वदनुग्राह्यविहारपद्धतेर्वा।
शिरसो मणिपादुके ! श्रुतीनां
    मनसो वा मम भूषणं त्वमेका ॥ **11.10** ॥

कृपया मधुवैरिपादरक्षे !
    कठिने चेतसि मामके विहर्तुम्।

मकुटेषु दिवौकसां विधत्ते
    भवती रत्नविसंस्थुलेषु योग्याम् ॥ **11.11** ॥

चरणद्वयमर्भकस्य शौरेः
    शरदम्भोरुहचातुरीधुरीणम्।
शकटासुरताडनेऽपि गुप्तं
    तव शक्त्या किल पादुके ! तदासीत् ॥ **11.12** ॥

उत्तस्थुषो रङ्गशयस्य शेषात्
    आस्थानसिंहासनमारुरुक्षोः।
मध्येनिशान्तं मणिपादुके ! त्वां
    लीलापदन्याससखीं प्रपद्ये ॥ **11.13** ॥

प्राप्ताधिकाराः पतयः प्रजानाम्
    उत्तंसितामुत्तमपादुके ! त्वाम्।
रङ्गेशितुः स्वैरविहारकाले
    संयोजयन्त्यङ्घ्रिसरोजयुग्मे ॥ **11.14** ॥

त्वयाऽनुबद्धां मणिपादरक्षे
    लीलागतिं रङ्गशयस्य पुंसः।
निशामयन्तो न पुनर्भजन्ते
    संसारकान्तारगतागतानि ॥ **11.15** ॥

व्यूहानुपूर्वीरुचिरान् विहारान्
    पदक्रमेण प्रतिपद्यमाना।
बिभर्षि नित्यं मणिपादुके ! त्वं
    मुरद्विषो मूर्तिरिव त्रिलोकीम् ॥ **11.16** ॥

पदेषु मन्देषु महत्स्वपि त्वं
    नीरन्ध्रसंश्लेषवती मुरारेः।

प्रत्यायनार्थं किल पादुके ! नः
    स्वाभाविकं दर्शयसि प्रभावम् ॥ **11.17** ॥

कृपाविशेषात्क्षमया समेतां
    प्रवर्तमानां जगतो विभूत्यै।
अवैमि नित्यं मणिपादुके ! त्वाम्
    आकस्मिकीं रङ्गपतेः प्रसत्तिम् ॥ **11.18** ॥

उपागतानामुपतापशान्त्यै
    सुखावगाह्यां गतिमुद्वहन्तीम्।
पश्यामि शौरेः पदवाहिनीं त्वां
    निम्नेषु तुङ्गेषु च निर्विशेषाम् ॥ **11.19** ॥

सह प्रयाता सततं प्रयाणे
    प्राप्तासने संश्रितपादपीठा।
अलङ्घनीया सहजेन भूम्ना
    छायेव शौरेर्मणिपादुके ! त्वम् ॥ **11.20** ॥

पदस्पृशा रङ्गपतिर्भवत्या
    विचक्रमे विश्वमिदं क्षणेन।
तदस्य मन्ये मणिपादरक्षे !
    त्वयैव विख्यातमुरुक्रमत्वम् ॥ **11.21** ॥

सञ्चारयन्ती पदमन्वतिष्ठः
    सहायकृत्यं मणिपादरक्षे !।
मातस्त्वमेका मनुवंशगोप्तुः
    गोपायतो गौतमधर्मदारान् ॥ **11.22** ॥

त्वत्तस्त्रिविष्टपचरानसपत्नयिष्यन्
    आरुह्य तार्क्ष्यमवरुह्य च तत्क्षणेन।

शुद्धान्तभूमिषु पुनर्मणिपादरक्षे !
    विश्राम्यति त्वयि विहारवशेन शौरिः ॥ **11.23** ॥

विक्रम्य भूमिमखिलां बलिना प्रदिष्टां
    देवे पदावनि ! दिवं परिमातुकामे।
आसीदतो दिनकरस्य करोपतापात्
    संरक्षितुं पदसरोजमुपर्यभूस्त्वम् ॥ **11.24** ॥

त्वत्सङ्गमान्ननु सकृद्विधिसम्प्रयुक्ता
    शुद्धिं परामधिजगाम शिवत्वहेतुम्।
रङ्गाधिराजपदरक्षिणि ! कीदृशी सा
    गङ्गा बभूव भवदीयगतागतेन ॥ **11.25** ॥

वृद्धिं गवां जनयितुं भजता विहारान्
    कृष्णेन रङ्गरसिकेन कृताश्रयायाः।
सञ्चारतस्तव तदा मणिपादरक्षे !
    बृन्दावनं सपदि नन्दनतुल्यमासीत् ॥ **11.26** ॥

मातस्त्रयीमयतया चरणप्रमाणे
    द्वे विक्रमेषु विविधेषु सहायभूते।
नाथस्य साधुपरिरक्षणकर्मणि त्वं
    दुष्कृद्विनाशनदशासु विहङ्गराजः ॥ **11.27** ॥

पादावनि ! क्वचन विक्रमणे भुजानां
    पञ्चायुधी कररुहैर्भजते विकल्पम्।
नित्यं त्वमेव नियता पदयोर्मुरारेः
    तेनासि नूनमविकल्पसमाधियोग्या ॥ **11.28** ॥

अक्षेत्रविद्भिरधिगन्तुमशक्यवृत्तिः
    मातस्त्वया निरवधिर्निधिरप्रमेयः।

रथ्यान्तरेषु चरणावनि ! रङ्गसङ्गी
    वात्सल्यनिघ्नमनसा जनसात्कृतोऽसौ ॥ **11.29** ॥

सम्पद्यते समुचितं क्रममाश्रयन्त्या
    सद्वर्त्मना भगवतोऽपि गतिर्भवत्या।
ईष्टे पदावनि ! पुनः क इवेतरेषां
    व्यावर्तनस्य विषमादपथप्रचारात् ॥ **11.30** ॥

रङ्गेश्वरेण सह लास्यविशेषभाजो
    लीलोचितेषु तव रत्नशिलातलेषु।
मध्ये स्थितानि कतिचिन्मणिपादरक्षे !
    सभ्यान् विशेषमनुयोक्तुमिति प्रतीमः ॥ **11.31** ॥

नित्यं पदावनि ! निवेश्य पदं भवत्यां
    निष्पन्दकल्पपरिमेयपरिच्छदानि।
शृङ्गारशीतळतराणि भवन्ति काले
    रङ्गेश्वरस्य ललितानि गतागतानि ॥ **11.32** ॥

भोगार्चनानि कृतिभिः परिकल्पितानि
    प्रीत्यैव रङ्गनृपतिः प्रतिपद्यमानः।
पश्यत्सु नित्यमितरेषु परिच्छदेषु
    प्रत्यासनं भजति काञ्चनपादुके ! त्वाम् ॥ **11.33** ॥

अन्तस्तृतीयनयनैः स्वयमुत्तमाङ्गैः
    आविर्भविष्यदतिरिक्तमुखाम्बुजैर्वा।
न्यस्यन्ति रङ्गरसिकस्य विहारकाले
    वारक्रमेण कृतिनो मणिपादुके ! त्वाम् ॥ **11.34** ॥

रङ्गेश्वरे समधिरूढविहङ्गराजे
    मातङ्गराजविधृतां मणिपादुके ! त्वाम्।

अन्वासते विधृतचारुसितातपत्राः
    स्वर्गौकसः सुभगचामरलोलहस्ताः ॥ **11.35** ॥

विष्णोः पदं गतिवशादपरित्यजन्तीं
    लोकेषु नित्यविषमेषु समप्रचाराम्।
अन्वेतुमर्हति धृतामखिलैः सुरेन्द्रैः
    गङ्गा कथं नु गरुडध्वजपादुके ! त्वाम् ॥ **11.36** ॥

भिक्षामपेक्ष्य दनुजेन्द्रगृहं प्रयातुः
    गुप्त्यै गवां विहरतो वहतश्च दूत्यम्।
तत्तादृशानि चरणावनि ! रङ्गभर्तुः
    त्वत्सङ्गमेन सुभगानि विचेष्टितानि ॥ **11.37** ॥

निर्व्यज्यमाननवताळलयप्रथिम्ना
    निर्यन्त्रणेन निजसञ्चरणक्रमेण।
मृद्नासि रङ्गनृपतेर्मणिपादुके ! त्वं
    दुःखात्मकान् प्रणमतां दुरितप्ररोहान् ॥ **11.38** ॥

नित्यं य एव जगतो मणिपादरक्षे !
    सत्तास्थितिप्रयतनेषु परं निदानम्।
सोऽपि स्वतन्त्रचरितस्त्वदधीनवृत्तिः
    का वा कथा तदितरेषु मितम्पचेषु ॥ **11.39** ॥

निर्विष्टनागशयनेन परेण पुंसा
    न्यस्ते पदे त्वयि पदावनि ! लोकहेतोः।
स्वर्गौकसां त्वदनुधावनतत्पराणां
    सद्यः पदानि विपदामपदं भवन्ति ॥ **11.40** ॥

शरदुपगमकाले सन्त्यजन् योगनिद्रां
    शरणमुपगतानां त्राणहेतोः प्रयास्यन्।

जलधिदुहितुरङ्कान्मन्दमादाय देवि !
    त्वयि खलु निदधाति स्वं पदं रङ्गनाथः॥ **11.41** ॥

स्पृशसि पदसरोजं पादुके ! निर्विघातं
    प्रविशसि च समस्तां देवि ! शुद्धान्तकक्ष्याम्।
अपरमपि मुरारेः पूर्वमाभीरकन्या -
    स्वभिसरणविधीनामग्रिमा साक्षिणी त्वम्॥ **11.42** ॥

प्रतिभवनमनन्ये पादुके ! त्वत्प्रभावात्
    विविधवपुषि देवे विभ्रमद्यूतकाले।
अभिलषितसपत्नीगेहयात्राविघातं
    ग्लहयति रहसि त्वां षोडशस्त्रीसहस्रम्॥ **11.43** ॥

तटभुवि यमुनायाश्छन्नवृत्तौ मुकुन्दे
    मुहुरधिगमहेतोर्मुह्यतां यौवतानाम्।
शमयितुमलमासीच्छङ्खचक्रादिचिह्ना
    प्रतिपदविचिकित्सां पादुके ! पद्धतिस्ते॥ **11.44** ॥

अधिगतबहुशाखान् मञ्जुवाचः शुकादीन्
    सरसिजनिलयायाः प्रीतये सङ्गृहीतुम्।
प्रकटितगुणजालं पादुके ! रङ्गबन्धोः
    उपनिषदटवीषु क्रीडितं त्वत्सनाथम्॥ **11.45** ॥

मुनिपरिषदि गीतं गौतमीरक्षणं ते
    मुहुरनुकलयन्तो मञ्जुवाचः शकुन्ताः।
उषसि निजकुलायादुत्थिता दण्डकेषु
    स्वयमपि पदरक्षे ! स्वैरमाम्रेडयन्ति॥ **11.46** ॥

यमनियमविशुद्धैर्यं न पश्यन्ति चित्तैः
श्रुतिषु चुळकमात्रं दृश्यते यस्य भूमा।
सुलभनिखिलभावं मांसदृष्टेर्जनस्य
स्वयमुपहरसि त्वं पादुके ! तं पुमांसम् ॥ **11.47** ॥

निधिमिव निरपायं त्वामनादृत्य मोहात्
अहमिव मम दोषं भावयन् क्षुद्रमर्थम्।
मयि सति करुणायाः पूर्णपात्रे त्वया किं
परमुपगमनीयः पादुके ! रङ्गनाथः ॥ **11.48** ॥

कमपि कनकसिन्धोः सैकते सञ्चरन्तं
कलशजलधिकन्यामेदिनीदत्तहस्तम्।
अनिशमनुभवेयं पादुके ! त्वय्यधीनं
सुचरितपरिपाकं सूरिभिः सेवनीयम् ॥ **11.49** ॥

परिसरमुपयाता पादुके ! पश्य मातः
करणविलयखेदात्कान्दिशीके विवेके।
पुरुषमुपनयन्ती पुण्डरीकाक्षमग्रे
पुनरुदरनिवासक्लेशविच्छेदनं नः ॥ **11.50** ॥

सा मे भूयात्सपदि भवती पादुके ! तापशान्त्यै
यामारूढो दिवमिव शुभैः सेव्यमानो मरुद्भिः।
सौदामन्या सह कमलया सह्यजावृद्धिहेतुः
काले काले चरति करुणावर्षुकः कृष्णमेघः ॥ **11.51** ॥

सत्याल्लोकात्सकलमहितात्स्थानतो वा रघूणां
शङ्के मातः ! समधिकगुणं सैकतं सह्यजायाः।
पूर्वम्पूर्वं चिरपरिचितं पादुके ! यत्त्यजन्त्या
नीतो नाथस्तदिदमितरन्नीयते न त्वयाऽसौ ॥ **11.52** ॥

अग्रे देवि ! त्वयि सुमनसामग्रिमैरन्तरङ्गैः
विन्यस्तायां विनयगरिमावर्जितादुत्तमाङ्गात्।
दत्ते पादं दरमुकुळितं त्वत्प्रभावातिशङ्की
देवः श्रीमान् दनुजमथनो जैत्रयात्रास्वनन्यः॥ **11.53** ॥

पौरोदन्तान् परिकलयितुं पादुके ! सञ्चरिष्णोः
व्यक्ताव्यक्ता वशिकविशिखावर्तिनी रङ्गभर्तुः।
वेलातीतश्रुतिपरिमळैर्व्यक्तिमभ्येति काल्ये
विन्यासैस्ते विबुधपरिषन्मौळिविन्यासदृश्यैः॥ **11.54** ॥

आसंस्कारादृद्विजपरिषदा नित्यमभ्यस्यमाना
श्रेयोहेतुः शिरसि जगतः स्थायिनी स्वेन भूम्ना।
रङ्गाधीशे स्वयमुदयिनि क्षेप्तुमन्धं तमिस्रं
गायत्रीव त्रिचतुरपदा गण्यसे पादुके ! त्वम्॥ **11.55** ॥

भवतीं परस्य पुरुषस्य रङ्गिणो
महिमानमेव मणिपादु ! मन्महे।
कथमन्यथा स्वमहिमप्रतिष्ठितः
प्रतितिष्ठति त्वयि पदात्पदं प्रभुः॥ **11.56** ॥

तिथिरष्टमी यदवतारवैभवात्
प्रथमा तिथिस्त्रिजगतामजायत।
मणिपादुके ! तमुपनीय वीथिका -
स्वतिथीकरोषि तदनन्यचक्षुषाम्॥ **11.57** ॥

अपारप्रख्यातेरशरणशरण्यत्वयशसा
ननु त्वं रङ्गेन्दोश्चरणकमलस्यापि शरणम्।
यया लभ्यः पङ्गुप्रभृतिभिरसौ रङ्गनगर -
प्रतोळीपर्यन्ते निधिरनघवाचां निरवधिः॥ **11.58** ॥

तत्तद्दासगृहाङ्गणप्रणयिनः श्रीरङ्गशृङ्गारिणो
वाल्लभ्यादविभक्तमन्थरगतिस्त्वं मे गतिः पादुके !।
लीलापङ्कजहल्लकोत्पलगळन्माध्वीकसेकोत्थिता
यत्रामोदविकल्पना विवृणुते शुद्धान्तवारक्रमम् ॥ **11.59** ॥

सम्भवतु पादरक्षे ! सत्यसुपर्णादिरौपवाह्यगणः।
यात्रासु रङ्गभर्तुः प्रथमपरिस्पन्दकारणं भवती ॥ **11.60** ॥

॥ इति श्रीकवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु
श्रीरङ्गनाथपादुकासहस्रे सञ्चारपद्धतिः एकादशी ॥

कवितार्किकसिंहाय कल्याणगुणशालिने।
श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्तगुरवे नमः ॥